

PŘÍLOHY:

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ FAKTA ZE ŽIVOTA SALVADORA ALLENDEHO

Salvador Isabelino del Sagrado Corazón de Jesús Allende Gossens se narodil 26. června 1908 ve Valparaísu v rodině advokáta ve státních službách. Salvador Allende, přezdívaný Chicho, byl nadaný žák a později vynikající student, a to i přes velmi časté změny škol, které navštěvoval v různých městech jako např. v Tacně, Iquique či Santiagu. Důvodem bylo časté stěhování rodiny. V letech 1920-1925 studoval na lyceu ve Valparaísu, kam se s rodiči posléze vrátil. Již na střední škole snil o tom, že jednou bude prezidentem.

V mládí byl Salvador Allende výrazně ovlivněn anarchistou Juanem Demarchim, který prosazoval myšlenku revoluce ve společnosti. Allende věnoval velkou pozornost válečným tažením Chile a zajímala ho rovněž problematika občanské války v roce 1891. Velmi obdivoval jejího hrdinu Balmacedu, který se stal jeho vzorem.

Allende byl fyzicky zdatný, ovládal jízdu na koni a byl považován za odvážného člověka.

V myslí Allendeho se kromě plánů a představ týkajících se jeho vlastní budoucnosti rýsovaly i obecnější teorie související s úvahami o dělnickém hnutí, které se podle jeho názoru mělo vymanit z podřízeného postavení ve vztahu ke středním vrstvám a buržoazii. V osmnácti letech Allende vstoupil do aktivního politického života. Po absolvování základní vojenské služby v jezdeckém pluku začal studovat medicínu na lékařské fakultě Chilské univerzity v Santiagu. V roce 1927 jej zvolili předsedou studentského střediska lékařské fakulty, zde řídil debaty o sociálních aspektech lékařství a politice, v této době také intenzivně četl knihy o socialismu a díla klasiků marxismu. Patřil k vynikajícím, i když do značné míry ironickým řečníkům.

V roce 1929 byl Allende uveden do zednářské lóže a o něco později založil spolu s dalšími studenty skupinu Avance zaměřenou na boj proti diktatuře Carlose Ibáñeze. V roce 1930 se stal místopředsedou Studentské federace Chile. Při jedné ze stávek byl jako hlavní řečník zatčen a deportován na Malý sever. V souvislosti s tím jej dočasně vyloučili z univerzity. V roce 1931 byl vyloučen také z organizace Avance, neboť nesouhlasil s názory ostatních členů, která chtěli v období krize vytvářet sověty dělníkům. V roce 1932 Allende úspěšně dokončil studium a po promoci se vrátil do Valparaísa, kde začal pracovat jako

patolog. V dubnu 1933 se stal spoluzakladatelem Chilské socialistické strany a pak i jejím krajským tajemníkem ve Valparaísu. Po návratu z vyhnanství v Calderě, kam byl poslán v červenci 1935 po Alessandriho zásahu proti lidovým organizacím, se Allende stal předsedou koalice Lidové fronty ve Valparaísu. Poté následovala jeho úspěšná kandidatura do poslanecké sněmovny (za volební obvod Valparaíso a Quillota), kde podporoval zákony ve prospěch matek a dětí, organizoval osvětu a snažil se pomáhat oblastem zasaženým zemětřesením.

Ve věku 31 let byl jmenován ministrem zdravotnictví ve vládě Aguirra Cerdy a také vydal knihu Zdravotnictví a realita Chile. Změny nastaly i v jeho osobním životě, v roce 1940 se oženil s Hortensíí Bussi Soto.

Při výčtu jeho funkcí je třeba zmínit i fakt, že Allende působil jako senátor, a to v letech 1945, 1953 a 1961.

V prezidentských volbách v r. 1952 prohrál, ale o rok později uspěl v parlamentních volbách a v roce 1956 se stal generálním tajemníkem Fronty lidové akce (FRAP). V padesátých letech Allende rovněž často cestoval, navštívil SSSR, Čínu a Kubu.

Jeho úsilí stát se prezidentem však nebylo korunováno úspěchem ani v následujících dvou volebních obdobích, a to v roce 1958, kdy zůstal Allende těsně za Alessandrim, a v roce 1964, kdy zvítězil E. Frei. Velké vypětí se podepsalo na jeho zdraví, v roce 1969 jej postihl lehký infarkt. Přesto se rozhodl v roce 1970 již počtvrté pro prezidentskou kandidaturu. Ve své kampani kladl důraz na skoncování s imperialismem a na zavedení socialismu. 24.října 1970 získal Salvador Allende v parlamentu na společné schůzi poslanců a senátorů 153 ze 195 hlasů. Poprvé v dějinách se tak dostal marxistický kandidát v demokratické zemi západního civilizačního okruhu do funkce prezidenta, aniž by volby byly zmanipulovány. Většinu podnikatelů zachvátila panika, mnozí odešli do zahraničí, čímž došlo k úniku kapitálu a poklesu akcií na burzách.

Po svém zvolení Allende neodvolal žádného z generálů. V roce 1971 jmenoval na jedno z volných generálských míst Augusta Pinocheta. Allendova situace byla komplikovaná, a to jak uvnitř státu, kde na něho kladli velké nároky související se zlepšením úrovně průmyslu, zemědělství, vytvářením pracovních příležitostí apod., tak i v rámci zahraničních vztahů. Tehdejší americký prezident Nixon zvažoval různé způsoby postupu proti Allendeho vládě, včetně ekonomického nátlaku i organizování vojenského převratu. Jiří Chalupa uvádí ve své knize „Chile“ v kapitole „Tragédie socialistického snílka“, jak Allendeho nazval, že jeho problém tkvěl v odhodlání uskutečnit svůj program za každou cenu a vytvořit lidový parlament a socialistický stát při respektování buržoazní ústavy z roku 1925. S radikální

socialistickou politikou jeho strany nesouhlasily dvě třetiny obyvatelstva.¹ V roce 1973 nastoupila již skutečná krize, kdy se proti Allendeho vládě začali bouřit i pracující. Objevily se problémy v průmyslové i zemědělské sféře, docházelo ke stávkám, demonstracím a sabotážím, v obchodech byl nedostatek zboží, finanční problémy zasáhly i zdravotnický sektor. Také hospodářská blokáda ze strany USA způsobila chilské ekonomice vážné škody.² Parlamentní opozice vetovala všechny prezidentovy návrhy. Allende reagoval vydáváním výjimečných dekretů. Na jaře 1973 vládla ve všech armádních složkách Chile pučistická nálada. V parlamentních volbách v březnu 1973 dosáhla Lidová fronta 43,7%, Allende reorganizoval vládu, utvořil čistě civilní kabinet a předložil Lidové frontě dvě možnosti řešení politické situace: všeobecné referendum o politické reformě a hospodářském programu Lidové fronty nebo dohoda s křesťanskou demokracií. První alternativa nebyla přijata, k druhé se Lidová fronta vyjádřila velmi nejasně. Navzdory informacím o spiklenecké činnosti některých důstojníků se Allende neodhodlal zasáhnout a patrně celou situaci podcenil. Generál Pinochet začal konspirovat proti Allendeho vládě již v r. 1972 a připravoval se k jejímu svržení. V červenci 1973 se situace vyhroutil, masové stávky proti Allendeho vládě se zúčastnili např. i horníci z měděných dolů, finančně podporovaní pravici. Allende povolal do vlády vojáky a vrchní velení armády svěřil Augustu Pinochetovi. Allende se chystal uspořádat referendum, což by pučistům značně zkomplikovalo plány. 11.září 1973 v šest hodin ráno dostal prezident Allende zprávy o vzpouře námořnictva, v devět hodin téhož dne pak přišla zpráva o ustavení vojenské junty v čele s generály Pinochetem, Merinou, Leighem a Mendozou. Allende cítil velké zklamání, neboť to byli lidé, na něž se spoléhal. Byl však odhodlán neustoupit, neopustit La Monedu a odmítl letadlo, kterým mohl odletět s rodinou z Chile. Nehodlal již mluvit se zrádcem Pinochetem, vyzval však pučisty, aby zastavili masakr civilistů. Allendeho nezastrašil ani nálet bombardérů na prezidentský palác La Monedu, který bránil se samopalem v ruce a v jeho hořících troskách zahynul přibližně dvě hodiny po poledni. Okolnosti jeho smrti nebyly zcela objasněny, ale velmi pravděpodobná je verze, která tvrdí, že spáchal sebevraždu, stejně jako jeho životní vzor prezident Balmaceda.

1 Chalupa, Jiří: Chile. 2006 , str. 86

2 Chalupa, Jiří. Op.cit., 2006, str. 86

LUDVÍK SVOBODA

Ludvík Svoboda se narodil v roce 1895 v Hroznatíně. Ve Velkém Meziříčí získal agronomické vzdělání. Bojoval v první světové válce a v roce 1916 vstoupil do československých legií, v roce 1921 poté vstoupil do nově se formující československé armády. Kromě vojenské kariéry se věnoval i pedagogické dráze poté, co složil státní zkoušku z maďarštiny a začal vyučovat na Vojenské akademii v Hranicích. V roce 1934 byl po povýšení do hodnosti podplukovníka převelen do Kroměříže. Za mobilizace v roce 1938 byl velitelem náhradního praporu a mobilizačním referentem pluku, po mobilizaci se stal velitelem polního praporu v pohraničí. Za okupace organizoval vojenský odboj v rámci Obrany národa a jako vůdčí osobnost a hlavního představitele československého odboje jednoznačně označoval dr. E. Beneše. Po porážce Polska se se svými vojáky přesunul na území okupované Rudou armádou a vystupovali zde pod statutem vojenské internace, v rámci něhož mohli provádět vojenský výcvik i držet služby. Byl jednatelem ve věci přesunu vojáků ze SSSR do Francie. Usiloval o rozvíjení česko-sovětských kontaktů, vojenských misí a vytvoření vojenské jednotky na území SSSR. Tyto snahy usnadnily uzavření dohody o československo-sovětské vojenské spolupráci, která byla oficiálně uzavřena dohodou spojenecké smlouvy 18.7.1941. Tento krok pomohl ke zvýšení prestiže československé exilové vlády v Londýně.

Je důležité zmínit, že velká část rodiny Ludvíka Svobody se podílela na odbojové činnosti, za všechny jmenujme manželku Irenu, syna Miroslava a dceru Zoe. Jejich činnost však byla prozrazena, manželka a dcera utekly a byly nuceny se ukrývat do konce druhé světové války. Osud syna Miroslava a dalších členů rodiny zapojených do odboje byl tragický – byli popraveni, matka paní Ireny byla otrávena plynem, ostatní příbuzní byli věznění.

V roce 1948 byl Ludvík Svoboda jmenován ministrem národní obrany první československé vlády. S tehdejšími prezidentem E. Benešem sdílel názor, že armáda nesmí zasahovat do vnitřního politického vývoje země. Přestože byl aktivním členem Komunistické strany Československa, i on se ocitl v 50. letech, kdy probíhaly nejrůznější procesy, v nemilosti a byl odvolán ze svých funkcí, v roce 1952 byl dokonce zatčen z důvodu podezření z plánování vojenského převratu. Šlo však o vykonstruované obvinění. Po zásahu válečných velitelů z Moskvy bylo obvinění staženo. V té době se věnoval JZD hospodářství ve svém rodišti. V roce 1954 se dočkal rehabilitace ze strany Chruščeva. Poté působil jako velitel na Vojenské akademii velitelského zaměření v Praze, byl poslancem Národního shromáždění a věnoval se dalším činnostem.

Ludvík Svoboda byl levicový politik a zastával myšlenku slovanské vzájemnosti, i proto

se přikláněl ke spolupráci se SSSR.

Ve zlomovém roce 1968 byl zvolen prezidentem ČSSR. Nebyl členem politických orgánů Komunistické strany a usiloval o demokratizaci společnosti a rehabilitace osob nespravedlivě souzených v politických procesech.

Po invazi vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR se vyslovil proti této vojenské akci a odmítl invazi politicky podpořit či vyjádřit souhlas s postupem sovětské vlády. Jeho prezidentská činnost však byla v období normalizace a posilování pozice KSČ ve státě omezena. Přesto ale podporoval zahraniční styky s nejrůznějšími zeměmi a snažil se o rozvoj mnoha ekonomických projektů. Politická iniciativa se zrcadlí ve federativním uspořádání republiky, které podepsal v říjnu 1968 v Bratislavě.

Přestože byl v roce 1973 opětovně zvolen do funkce prezidenta, vleklá nemoc mu nedovolila vykonávat prezidentské povinnosti naplno. Nebylo mu povoleno podat demisi z politických důvodů.

Ludvík Svoboda zemřel 20.9.1979 ve věku 84 let.

SOCIALISMUS (A.Heywood)

Charakteristika socialismus a pronikání této ideologie do zemí Latinské Ameriky

Slovo „socialistický“ pochází z latinského *sociare*, tedy sdružovat se nebo sdílet. Pokud je známo, poprvé se objevilo 1827 v Británii v jednom čísle časopisu *Co-operative Magazine*.¹ Jako ideologie byl socialismus tradičně definován svým odporem ke kapitalismu a snahou zajistit jeho humánnější a sociálně hodnotnější alternativy. Jádrem socialismu je pohlížení na lidi jako na společenské tvory, které spojuje společné lidství. Pozornost se tak obrací na to, nakolik je identita jednotlivce utvářena sociální interakcí a členstvím ve společenských skupinách a kolektivních formacích. Proto před konkurencí upřednostňují socialisté spolupráci. Ústřední a podle některých autorů charakteristickou hodnotou socialismu je rovnost, zejména rovnost sociální. Socialisté zastávají názor, že sociální rovnost je hlavní zárukou stability a soudržnosti společnosti a že osvobozuje, a to v tom smyslu, že uspokojuje materiální potřeby a je základem rozvoje osobnosti. Socialismus se však rozpadá do až udivující škály směrů a konkurujících si proudů. Rozdíly mezi nimi se týkaly jak „nástrojů“ (jak by se k socialismu mělo dospět), tak „cílů“ (jak by budoucí socialistická společnost měla vypadat). Například komunisté obvykle prosazovali revoluci a kapitalismus se snažili nahradit beztřídní společností, založenou na společném vlastnictví.

Demokratičtí socialisté čili sociální demokraté se naopak přikláněli ke gradualismu a kapitalistický systém chtěli reformovat či „humanizovat“ zmenšováním sociálních nerovností a odstraňováním chudoby.²

Socialismus je tedy ideologie, která se vyznačuje specifickým souborem myšlenek, hodnot a teorií, z nichž nejdůležitější jsou pospolitost, spolupráce, rovnost, politika tříd a společné vlastnictví.

Ve 20.století začaly myšlenky socialismu pronikat do zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Mnohé z těchto zemí měly jen sporadické zkušenosti s průmyslovým kapitalismem a socialismus se tam často zrodil spíše z boje protikoloniálního než třídního. V Jižní a Střední Americe se v 60. a 70.letech snažili socialističtí revolucionáři bojovat proti vojenským diktaturám, o kterých se často mělo za to, že se podrobují zájmům amerického kapitalismu.³

Atmosféra v zemi byla velmi napjatá, pravice se snažila zabránit nástupu socialismu, mezi podnikateli a velkostatkáři zavládla panika, docházelo k úniku kapitálu ze země, poklesu cen akcií na burzách, mnozí lidé se rozhodli pro odchod do zahraničí. Jak uvádí Jiří Chalupa

ve své publikaci Chile „i pro mnoho Allendeho sympatizantů bylo koneckonců záhadou, jakým kouzelnickým trikem se prezidentovi podaří naplnit program – vytvoření „lidového parlamentu“ a socialistického státu – při respektování veskrze „buržoazní“ ústavy z roku 1925.⁴ Na druhé straně je třeba zmínit, že Allende se nikdy, ani v soukromí, nezmínil o tom, že by hodlal v zemi zrušit svobodné volby a pokusit se držet moc nedemokratickými prostředky. Problém spočíval v Allendeho zarputilém odhodlání realizovat svůj volební program stůj co stůj. Bylo to značně překerní situace, když strana s pouhými 36,3 % hlasů začala provádět radikální socialistickou politiku v zemi, kde je dvě třetiny obyvatelstva odmítaly. Ekonomika byla podřízena poměrně striktní státní kontrole, znárodněny byly doly (vznikl státní těžařský monopol Enacar), zahraniční banky, radiokomunikace i velké průmyslové podniky. Pozemková reforma se rozběhla nevídaným tempem – přes 2 miliony hektarů vyvlastněným jenom v roce 1971, celkově Lidová fronta za tři roky zestátnila přes 5 milionů hektarů soukromých pozemků. Mimo její oficiální rámec probíhalo i nezákonné a násilné zabírání „velkostatkářské“ půdy, často za asistence ozbrojených levicových aktivistů.

Některé Allendeho vize byly poněkud idealistické, například udržet v chodu znárodněné doly bylo velmi složité, neboť v zemi chyběl kapitál na investice a ze země odešli američtí specialisté, které neměl kdo nahradit. Velmi kontroverzní byla Allendeho snaha přerozdělit národní bohatství ať již cestou vyšších daní bohatých, neúměrného zvyšování platu zaměstnanců či státní kontrolou cen základních potravin. Allendeho vláda se snažila investovat velké množství finančních prostředků do resortu zdravotnictví a školství. V Chile se společnost rozdělila do dvou nesmiřitelných táborů, mezi nimiž panovala obrovská nenávisť.

V Chile se v roce 1970 stal první demokraticky zvolenou marxistickou hlavou státu Salvador Allende Gossens. V roce 1974 zde došlo k převratu podporovanému CIA, při kterém byl Allende svržen. Bezprostředně po smrti Allendeho rozpoutal pučista generál Augusto Pinochet nelítostnou perzekuci jeho přívrženců.

1 Heywood, Andrew.: *Politické ideologie*. 2005, str. 117

2 Heywood, Andrew. Op.cit., 2005str. 117

3 Heywood, Andrew. Op.cit., 2005, str. 119

4 Chalupa, Jiří: Chile. 2006, str. 86